

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER VE MÜZİK EĞİTİMİ KONULU ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Ayşe Berna KALKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, abernakalkan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8753-2234

Merve SOYCAN

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, mervesoycn@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2008-0311

Kalkan, Berna ve Merve Soycan. "Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların İncelenmesi". idil, 87 (2021 Kasım): s. 1689-1700. doi: 10.7816/idil-10-87-10

ÖZ

Bu araştırma, özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların çeşitli değişkenler açısından ele alındığı bir içerik analizi çalışmasıdır. Araştırmada, Türkiye’de 2000-2020 yılları arasında yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yapılmış çalışmaların yayım yılına, yayım türüne, üniversiteye, yayımlandığı dergiye, konu alanına, engel türüne, örneklem düzeyine, örneklem sayısına, araştırma yöntemine, veri toplama araçlarına ve veri analiz yöntemine göre dağılımları analiz edilmiştir. Çalışmanın araştırma grubunu özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi alanına ilişkin yapılmış YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademik ile taranan 27 makale, 27 yüksek lisans tezi ve 4 doktora tezi oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırmaya dâhil edilen 58 çalışmanın içerikleri yıl, yayım türü, üniversite, dergi, konu, engel türü, örneklem grubu/sayısı, araştırma yöntemi, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemlerine göre incelenmiştir. Araştırma, özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların içerik olarak incelenmesinin ilerleyen zamanlarda bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kullanacakları yöntem, veri analiz, örneklem grubu gibi konularda fikir vermesi ve alanda yapılmış benzer, az sayıda çalışma bulunması bakımından önemli görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular alt problemlere göre düzenlenip, frekans ve yüzde tablosu olarak betimsel bir biçimde sunulmuştur. Araştırmada konu ile ilgili en çok, 2011 ve 2016 yıllarında çalışma yapıldığı, bu çalışmaların makale ve yüksek lisans tezi olarak yayımlandığı, en çok lisansüstü tezin Gazi Üniversitesinde, makalenin Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisinde yayımlandığı, çalışmaların çoğunun kaynaştırma öğrencilerine yönelik yapıldığı ve araştırmalarda en çok nicel veri analiz yönteminin tercih edildiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli birey, müzik eğitimi, müzik terapi

Makale Bilgisi:

Geliş: 14 Ağustos 2021

Düzeltilme: 20 Eylül 2021

Kabul: 30 Eylül 2021

Giriş

Günümüzde bedensel, zihinsel, sosyal, duyuşsal gibi çeşitli nedenlerden dolayı akranlarından beklenen düzeyden, anlamlı şekilde farklılık gösteren kişiler, özel gereksinimli birey olarak tanımlanmaktadır. Her birey birbirinden farklı olabileceği gibi, özel gereksinimli bireylerin de eğitim öğretim ortamlarında diğer bireylerden farklı ihtiyaçları olabilmektedir. Bu nedenle bireyler, farklılıkları gözetilerek kendisi için en uygun olan eğitim öğretim sürecine dâhil edilmelidir. Bu bireylerin hayatlarını daha engelsiz sürdürebilmeleri, toplum içerisinde kendilerini daha mutlu ve rahat hissedebilmeleri bakımından alması gereken özel eğitimin ve niteliğinin önemi böylece ortaya çıkmaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için; "engelli bireyler", "özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyler", "gelişim farklılığı olan bireyler" ve "öğrenme güçlüğü olan bireyler" gibi tanımlar kullanılmaktadır. Bu bireyleri etiketlemeden yapılan tanımların kullanımı dünya ülkelerinde ayrıca önem taşımaktadır (Baykoç, 2015: 20). Özel gereksinimli bireylerin, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2020) yer alan gruplamaları şu şekildedir: Otizm olan bireyler (ağır, orta, hafif), zihinsel engeli olan bireyler (hafif, orta, ağır, çok ağır), bedensel engeli olan bireyler, görme engeli olan bireyler ve işitme engeli olan bireyler.

İnsan, henüz anne karnındayken sesleri algılamaya başlar ve kalp atışlarıyla ritimle tanışır. Doğduktan hemen sonra ise beslenme, uyuma, oynama, yürüme, dinlenme ve eğlenme gibi temel davranışların yanında müziği de tanır. Çünkü müzik, hayatın hemen hemen her anında ve her yerde vardır (Soycan, 2013:3). Tarih gelişimi boyunca da müziğin insan ve toplum üzerinde olumlu etkileri süregelmiştir. Sevinme, üzülmeye, eğlenme, tapınma, eğitim gibi duygu ve durumlarda müzik hep var olmuştur. Bunların yanı sıra çeşitli hastalıkların tedavisinde iyileştirici etkileri olduğu bilinmektedir. Her birey gibi özel gereksinimli bireylerin zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişiminde müzik bir araç olarak kullanılmaktadır. Müzik terapi adı altında yapılan çalışmaların özel gereksinimli bireylere kavram öğretimi, beceri kazandırma ve davranış değişikliği oluşturmak gibi amaçları olduğu görülmüştür (Çadır, 2008: 112).

İlgili literatür taramasında özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimiyle ilgili çalışmalara rastlanmıştır. Özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların, müziğin bu bireyler için önemi, eğitim hayatlarında müziğin yeri, bireylerin engel durumlarına yönelik tedavi edici yöntemler ve müzik terapi yöntemleri konulu çalışmalar bulunmaktadır (Artan, 2001; Güven ve Tufan, 2010; Şahin ve Işıtan, 2010; Önal, 2010; Çakır Doğan, 2011; Ceylan, 2012; Malkoç ve Ceylan, 2013; Yılma ve Uçan, 2014). Müziğin özel gereksinimli bireylerin akademik bilgi öğretimi ve sosyal becerilerindeki gelişimlere yönelik (Çadır, 2008; Önal, 2010; Kırşehirli, 2011; Zelyurt, 2015; Tekgül, 2020) özel gereksinimli bireylerin farklı engel türlerine yönelik (Berrakçay, 2008; Yılmaz, 2010; Akpınar, 2012; Demirci, 2012; Baydağ, 2013; Maba, 2014) öğretmen görüşlerinin alındığı ve özel gereksinimli bireylerin eğitim programlarının değerlendirildiği (Çakır Doğan, 2011; Tekgül, 2015; Sönmez, 2017; Akkoyunlu, 2019; Karadayı, 2019) özel gereksinimli bireylerin müzik etkinliklerine karşı tutumlarının belirlendiği (Kurt, 2006; Yılmaz, 2010; Güven, 2011) ve bu bireyler için müzikli materyallerin faydalarını konu alan (Gündüz, 2019) çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan literatür taramasından yola çıkılarak, müziğin tüm bireylere olduğu gibi özel gereksinimli bireylerin akademik, sosyal gelişimlerine olan katkısını, müzik öğretmeni ve müzik öğretmeni adaylarının bu bireyler ve müzik eğitimi hakkındaki görüşlerini araştıran, farklı yöntem ve tekniklerle işlenen derslerin içeriğini anlatan, açıklayan bazı çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların konusu ile ilgili içerik olarak irdelenmesi, sık ya da az çalışılan konu başlıklarının belirlenmesi bakımından, ileride bu alanda çalışma yapmayı düşünen araştırmacılara kullanacakları yöntem, örneklem grubu, veri analizi gibi konularda fikir verici olması bakımından, ayrıca çalışma ile ilgili benzer, çok az sayıda çalışma olması bakımından kapsamlı ve güncel bir çalışma yapmak gerekli görülmüştür.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi "Türkiye'de 2000-2020 yılları arasında yapılmış özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların incelenmesi" olarak belirlenmiştir.

1- Türkiye'de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların yıllara göre dağılımı nedir?

2- Türkiye'de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların yayın türüne göre dağılımı nedir?

3- Türkiye'de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu lisansüstü tezlerin

üniversiteye göre dağılımı nedir?

4- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu makalelerin yayımlandığı dergiye göre dağılımı nedir?

5- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların konu alanına göre dağılımı nedir?

6- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların bireylerin engel durumuna göre dağılımı nedir?

7- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların örneklem düzeyine ve sayısına göre dağılımı nedir?

8- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların araştırma yöntemine göre dağılımı nedir?

9- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımı nedir?

10- Türkiye’de yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların veri analiz yöntemine göre dağılımı nedir?

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, Türkiye’de 2000-2020 yılları arasında yapılmış olan özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yapılmış çalışmaların yayım yılına, yayım türüne, üniversiteye, yayımlandığı dergiye, konu alanına, engel türüne, örneklem düzeyine, örneklem sayısına, araştırma yöntemine, veri toplama araçlarına ve veri analiz yöntemine göre dağılımları analiz edilmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

İlgili literatür tarandığında müzik eğitiminin özel gereksinimli bireylerin öz bakım, zihinsel, sosyal, psikomotor, duygusal, dil gelişimi vb. alanlarda olumlu etkilerinden bahseden çalışmalara rastlanmıştır. Aynı zamanda özel gereksinimli bireyler üzerinde müziğin etkisini inceleyen araştırmacıların bu konuda müzik öğretmeni görüşlerine ve müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine yer verdiği çalışmalar da bulunmaktadır. 2000-2020 yılları arasında özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların içerik olarak incelenmesi ilerleyen zamanlarda bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kullanacakları yöntem, veri analiz, örneklem grubu gibi konularda fikir verici olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda konu ile ilgili literatürde (Çelik, 2014; Karabulut, 2016; Dedeoğlu, 2018) yalnızca üç olması bakımından kapsamlı ve güncel bir çalışmaya yapmak önemli görülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma YÖK Tez ve Google Akademik veri bankası ile taranan lisansüstü tez ve makaleler ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda araştırma “özel gereksinimli bireyler, müzik eğitimi, müzikle terapi” anahtar kelimeleri ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmada, Türkiye’de özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi alanında yapılmış olan çalışmalar belirlenmiş, 10 alt probleme göre incelenmiştir. Nitel yöntemle yapılan çalışmada, veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Türkiye’de müzik eğitimi alanında yapılmış lisansüstü tezler ve makaleler oluşturmaktadır. Örneklemin oluşturulması aşamasında amaçlı örnekleme kullanılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırma verileri internet ağı üzerinde, Google Akademik ve YÖK Tez veri bankasının tarama

alanlarında müzik eğitimi, özel gereksinimli bireyler, müzikle terapi kelimeleriyle taranmıştır. Ulaşılan lisansüstü tez ve makaleler kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile elde edilmiştir. İçerik analizinde toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217-259). Yapılan literatür taraması sonucunda kaydedilen tez ve makaleler Excel’de kodlanarak adlandırılmıştır. Tez ve makaleler yıl, yayın türü, üniversite, dergi, konu alanı, örneklem, araştırma yöntemi, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemi kategorileri altında düzenlenmiş ve yüzde, frekans kullanılarak tablolaştırılmıştır. Kaydedilen tez ve makalelerin bazılarında örneklem, araştırma yöntemi, veri analiz yöntemi ve yayımlandığı üniversite konusunda bilgi vermemiş olması araştırmada dikkate alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Türkiye’de özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların alt problemler kapsamında yapılan değerlendirmelerinden elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	%
2000	0	0
2001	1	1.7
2002	0	0
2003	0	0
2004	0	0
2005	0	0
2006	3	5.2
2007	0	0
2008	2	3.4
2009	0	0
2010	7	12
2011	9	15.5
2012	5	8.8
2013	2	3.4
2014	3	5.2
2015	3	5.2
2016	9	15.5
2017	4	6.9
2018	2	3.4
2019	4	6.9
2020	4	6.9
Toplam	58	100

Tablo 1’de yer alan lisansüstü tez ve makalelerin yıllara göre dağılımlarına bakıldığında, yapılmış çalışmaların sırasıyla 2016 (%15.5), 2011 (%15.5), 2010 (%12.0), 2012 (%8.8), 2017 (%6.9), 2019 (%6.9) ve 2020 (%6.9) yılları şeklinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007 ve 2009 (f:0) yıllarında hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımı

Yayın Türü	f	%
Makale	27	46.5
Yüksek Lisans Tezi	27	46.5
Doktora Tezi	4	6.9
Toplam	58	100

Tablo 2 incelendiğinde, bu alanda en çok makale ve yüksek lisans tezi (27) çalışması olduğu görülmektedir. Doktora tezi ise (4) en az çalışma yapılan türdür.

Tablo 3. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Tezlerin Yapıldığı Üniversiteye Göre Dağılımı

Üniversite Adı	f	%
Gazi Üniversitesi	7	22.6
Marmara Üniversitesi	5	16.3
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3	9.7
Atatürk Üniversitesi	3	9.7
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	6.4
Kırıkkale Üniversitesi	2	6.4
Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	6.4
Uludağ Üniversitesi	1	3.2
Maltepe Üniversitesi	1	3.2
Selçuk Üniversitesi	1	3.2
Kocatepe Üniversitesi	1	3.2
İnönü Üniversitesi	1	3.2
İstanbul Üniversitesi	1	3.2
Kırklareli Üniversitesi	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 3 incelendiğinde, lisansüstü tezlerin sırasıyla en çok Gazi Üniversitesinde (%22.6), Marmara Üniversitesinde (%16.3), Abant İzzet Baysal Üniversitesinde (%9.7) ve Atatürk Üniversitesinde (%9.7) yapıldığı görülmektedir. En az çalışmanın ise %3.2 oranında Uludağ Üniversitesinde, Maltepe Üniversitesinde, Selçuk Üniversitesinde, Kocatepe Üniversitesinde, İnönü Üniversitesinde, İstanbul Üniversitesinde ve Kırklareli Üniversitesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde, makalelerin en çok yayımlandığı derginin sırasıyla Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (%18.5), Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi (%7.4), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (%7.4) ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (%7.4) olduğu görülmektedir. Tabloda belirtilen diğer dergilerde 1’er çalışmaya rastlanmıştır.

Tablo 4. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Makalelerin Yayımlandığı Dergiye Göre Dağılımı

Dergi Adı	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	5	18.5
Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi	2	7.4
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi	2	7.4
Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	2	7.4
Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi	1	3.7
Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi	1	3.7
Trakya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi	1	3.7
Kastamonu Eğitim Bilimleri Dergisi	1	3.7
Uludağ Eğitim Fakültesi Dergisi	1	3.7
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1	3.7
Erzincan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi	1	3.7
İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi	1	3.7
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1	3.7
Çağdaş Eğitim Dergisi	1	3.7
Kütahya Hisarlı Ahmet Sempozyumu	1	3.7
ICANLE (International Conference on New Trends in Education and Their Implications)	1	3.7
TOJDAC (The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication)	1	3.7
JMRFE (Journal of Muallim Rifat Faculty of Education)	1	3.7
EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırma Merkezi Dergisi)	1	3.7
WCEIS (Journal of Educational and Instructional Studies in the World)	1	3.7
Toplam	27	100

Tablo 5. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Konu Alanına Göre Dağılımı

Konu Alanı	f	%
Özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi ile ilgili çalışmalar	24	41.3
Müzik öğretmeni ve müzik öğretmeni adaylarının özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi hakkındaki görüşleri	16	27.6
Özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde Orff-Schulwerk yönteminin kullanımı	5	8.6
Özel gereksinimli bireyler için müzik eğitim programı geliştirilmesi	4	6.9
Özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların içerik olarak değerlendirilmesi	3	5.17
Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik ölçek geliştirme çalışmaları	2	3.4
Kaynaştırma eğitiminde müzikle işbirlikli öğrenme yönteminin kullanılması	2	3.4
Özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminde Braille alfabetesinin kullanımı	1	1.7
Özel gereksinimli bireylerin müzik eğitimine yönelik ebeveyn görüşleri	1	1.7
Toplam	58	100

Çalışmaların konu alanına göre dağılım incelendiğinde, en çok “Özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi ile ilgili çalışmalar” (%41.3) ile “Müzik öğretmeni ve müzik öğretmeni adaylarının özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi hakkındaki görüşleri” (%27.6) konularında çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Diğer alanlarla ilgili yapılmış olan çalışmalar tabloda görülmektedir. Bireylerin eğitiminde Braille alfabetesinin kullanımı ve eğitimlere yönelik ebeveyn görüşlerinin alındığı 1’er çalışmaya rastlanmıştır.

Tablo 6. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Engel Türü Göre Dağılımı

Engel Türü	f	%
Kaynaştırma	26	44.8
Zihinsel engel	11	18.9
Otizm	10	17.3
Görme engelli	4	6.9
İşitme engelli	2	3.5
Öğrenme güçlüğü	1	1.7
Engel türü belirtilmemiş	4	6.9
Toplam	58	100

Tablo 6 incelendiğinde, sırasıyla %44.8 oranıyla en çok kaynaştırma öğrencilerine (normal bireyler ile aynı eğitim ortamında eğitim alabilecek düzeyde engel durumu olan bireyler) yönelik çalışmalar, %18.9 oranıyla zihinsel engel ve %17.3 oranıyla otizm üzerine çalışmalar olduğu görülmektedir. Tabloda özel gereksinimli bireyler ve kaynaştırma öğrencileri aynı kategoride değerlendirilmiştir. Dağılım incelendiğinde dikkat çeken en az oranın ise %1.7 oranıyla öğrenme güçlüğü olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Örneklem Düzeyine Göre Dağılımı

Örneklem Düzeyi	f	%
Müzik öğretmeni	26	43
Özel gereksinimli bireyler	21	35
Doküman	4	7
Müzik öğretmeni adayı	1	2
Belirtilmemiş	8	13
Toplam	60	100

Tablo 7 incelendiğinde lisansüstü tez ve makalelerin örnekleminin en çok müzik öğretmeni (%43) ve özel gereksinimli bireyler (%35) tarafından olduğu görülmektedir. Çalışmalarda müzik öğretmeni adaylarının %2 oranıyla en az seçilmiş örneklem düzeyi olması, araştırmanın dikkat çeken verileri arasındadır. Aynı zamanda örneklem düzeyinin belirtilmediği (f:8) çalışmalar olduğu da tespit edilmiştir.

Tablo 8. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Örneklem Sayısına Göre Dağılımı

Örneklem Sayısı	f	%
1-250	47	81.1
251-500	1	1.7
501-750	1	1.7
751-1000	1	1.7
Belirtilmemiş	8	13.8
Toplam	58	100

Lisansüstü tez ve makalelerin örneklem sayısına göre dağılımları incelendiğinde, en çok 1-250 (%81.1) aralığında örneklem ile çalışma yapılmıştır. Diğer çalışmaların dağılımları tabloda görülmektedir. Aynı zamanda örneklem sayısını belirtmeyen çalışmaların (f:8) olduğu da tespit edilmiştir.

Tablo 9. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	f	%
Nitel	30	51.7
Nicel	17	29.3
Karma	9	15.5
Belirtilmemiş	2	3.5
Toplam	58	100

Tablo incelendiğinde araştırmacıların en çok nitel (%51.7) ve daha sonra nicel (%29.3) araştırma yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Araştırmacıların %15.5’i karma araştırma yöntemini tercih ederken araştırma yöntemi belirtilmemiş 2 çalışma bulunmaktadır.

Tablo 10. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Araçları	f	%
Form	21	29.2
Görüşme	14	19.4
Anket	11	15.3
Ölçek	7	9.7
Test	7	9.7
Doküman	5	7
Belirtilmemiş	7	9.7
Toplam	72	100

Tablo 10 incelendiğinde en çok tercih edilen veri toplama araçlarının sırasıyla %29.2 oranıyla form, %19.4 oranıyla görüşme, %15.3 oranıyla anket, %9.7 oranıyla ölçek ve %9.7 oranıyla test olduğu görülmektedir. Aynı zamanda veri toplama aracının belirtilmediği 7 çalışma bulunmaktadır.

Tablo 11. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Veri Analiz Yöntemine Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemi	f	%
Nicel	35	58.3
Nitel	17	28.3
Belirtilmemiş	8	13.4
Toplam	60	100

Tablo 11 incelendiğinde en çok kullanılan veri analiz yönteminin nicel veri analiz yöntemi (%58.3) olduğu görülmektedir. %13.4 oranıyla veri analiz yöntemini belirtmemiş çalışmalar bulunmaktadır. Tablo 12 incelendiğinde nicel veri analiz yöntemlerinden en çok %20 oranıyla yüzde/frekans/çizelge ve non parametrik yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Nitel veri analiz yöntemlerinden en çok kullanılan yöntemin ise %23.4 oranıyla içerik analizi olduğu görülmektedir. Tablo 11’de belirtildiği gibi veri analiz yönteminin açıklanmadığı (%13.4) çalışmalar bulunmaktadır.

Tablo 12. Türkiye’de Yapılmış Olan Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi Konulu Çalışmaların Veri Analiz Yöntemine Göre Ayrıntılı Dağılımı

Yöntem		f	%
Nicel	%/f/Çizelge	12	20
Betimsel	Grafik	6	10
	Non Parametrik	12	20
Nicel	t-Testi	2	3.3
Kestirimsel	Korelasyon Analizi	1	1.6
	Diğer	2	3.3
Nitel	İçerik Analizi	14	23.4
	Betimsel Analiz	3	5
Belirtilmemiş		8	13.4
Toplam		60	100

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konulu çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde, 2000-2009 yılı aralığında konu ile ilgili yapılmış 6 çalışma tespit edilmiştir. 2010 yılı itibariyle her yıl konu alanında çalışma yapılmıştır. Bu durum, son 10 yılda özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konusuna farkındalığın olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Ancak 2000, 2002-2005 arası, 2007 ve 2009 yıllarında bu konuda çalışma yapılmamış olması araştırmanın dikkat çeken sonuçlarındandır. Günümüz koşullarında okul öncesi dönemden itibaren hemen her okulda ve neredeyse her sınıfta özel gereksinimli kaynaştırma öğrencileri bulunmaktadır. Bu öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim planı ihtiyaçlarının belirlenmesi, akademik ve sosyal olarak gelişmesi, sınıf ortamında mutlu, huzurlu olmasının sağlanması gibi önemli konular okul müdürlerinin, sınıf öğretmenlerinin, rehber öğretmenlerinin, ailenin ve branş öğretmenlerinin sorumluluğundadır. Müziğin insan fizyolojisine olan katkıları ve müzik eğitiminin faydaları göz önüne alındığında özellikle bu alanda yapılacak olan çalışmaların artırılmasının ve böylece konuya farkındalık sağlanmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Çalışmaların yayın türüne göre dağılımları incelendiğinde bu alanda en çok makale ve yüksek lisans tezi (f:27) yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu Çelik (2014) ve Dedeoğlu’nun (2018) çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde en çok Gazi Üniversitesinde (f:7) daha sonra Marmara Üniversitesinde (f:5) yapıldığı tespit edilmiştir. Bu üniversitelerin kuruluş yılı itibariyle daha eski olmasından dolayı yapılan çalışma sayısının diğer üniversitelerden fazla olduğu düşünülmektedir. Makalelerin yayımlandıkları dergilere göre dağılımı incelendiğinde ise en çok Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisinde konuyla ilgili çalışma yayımlanmıştır.

Alan yazın taraması sonucu çalışmaların konu alanlarına göre dağılımlarına bakıldığında sırasıyla özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi ile ilgili çalışmalara, ardından müzik öğretmen ve adaylarının konu ile ilgili görüşlerinin alındığı çalışmalara ulaşılmıştır. Görme engeli olan bireyler için Braille alfabesinin kullanımına yönelik çalışmaların literatürde az olması bu alanda çalışma yapılmasının gerekliliğini göstermektedir. Çalışmaların bireylerin engel türüne göre dağılımları incelendiğinde sırasıyla kaynaştırma (f:26), zihinsel engelli (f:11) ve otizm (f:10) olduğu görülmektedir. En az çalışılan engel türünün ise görme (f:4), işitme (f:2) engelleri ve öğrenme güçlüğü (f:1) olması bu alanlarda yeterli çalışma olmadığını göstermektedir. Çalışmalar, örneklem düzeyine göre dağılımları incelendiğinde en çok müzik öğretmenleri (f:26) ve özel gereksinimli bireyler (f:21) ile yürütüldüğü tespit edilmiştir. En az örneklem düzeyini ise müzik öğretmeni adayları (f:1) oluşturmaktadır. Müzik öğretmeni adaylarının meslek hayatlarına hazırlık sürecinde, özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi ile ilgili farkındalıklarının artırılmasının gerektiği düşünülmektedir. Yapılacak olan bilimsel çalışmalarda müzik öğretmeni adaylarının da örneklem grubuna dâhil edilmesi, onlarla yapılacak olan bilgi düzeyi belirleme, uygulama gibi çalışma sayılarının artırılması meslek hayatlarında bu bireylerle çalışma durumunda hazırlıklı olmaları adına katkı sağlayabilir. Çalışmaların örneklem sayısına göre dağılımları incelendiğinde en çok 1-250 kişiyle çalışma yapıldığı, aynı zamanda örneklem sayısını belirtmeyen (f:8) çalışma olduğu da tespit edilmiştir.

Çalışmaların araştırma yöntemine göre dağılımları incelendiğinde en çok nicel (f:35) yöntemle araştırma

yapıldığı tespit edilirken yöntem belirtmeyen 8 çalışmaya rastlanmıştır. Nicel yöntemin daha fazla kullanılmasının örnekleme kolay ulaşma ve kısa sürede daha fazla veri toplama imkânından tercih edildiği düşünülmektedir. Veri analiz yöntemlerinde de yine nicel yöntemin diğerlerinden daha fazla tercih edildiği tespit edilirken, bu yöntemin analizinin diğer yöntemlere göre pratik olmasından dolayı kullanıldığı düşünülmektedir.

Bu araştırma sonucunda; özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi konusunun doktora düzeyinde daha çok çalışılması, görme ve işitme engelli, disleksi (öğrenme güçlüğü) bireylere yönelik çalışmaların ve farkındalığın artırılması, müzik öğretmeni adayları ile yapılacak çalışmaların artırılması, bu bireylerle çalışacak olan müzik öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmektedir. Ayrıca çalışmada örneklem, veri toplama aracı, veri analiz yöntemi ile ilgili bilgi vermeyen çalışmalara rastlanmıştır. İleride yapılacak olan çalışmaların niteliğini arttırmak, yeni araştırmacılara yol göstermek amacıyla çalışmalarda bu konularda ayrıntılı bilgi verilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akkoyunlu, Ö. (2019). Müzik Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlamada Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi ve Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Akpınar, H. (2012). Görme Engellilerde Braille İşaret Sistemi ve Müzik Eğitiminde Kullanılabilirliği. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Artan, İ. (2001). Engelli Çocukların Eğitiminde Etkili Bir Teknik: Müzik. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Berrakçay, O. (2008). Müziğin Bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tipi Olan Otizmde Ortaya Çıkan Problemler Davranışları Üzerinde Etkisi, Ritim Uygulaması Çerçevesinde 4 Örnek Olay. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. İzmir
- Baydağ, C. (2013). Görme Engelli Bireylerin Sosyalleşme Sürecinde Verilen Müzik Eğitiminin, Müzikal Motivasyon, Müziksel İlgi ve Müzik Yaşantılarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Baykoç, D. N. (2015). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim (3. Baskı.) Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Ceylan, F. (2012). Okul Öncesi Dönem İşitme Engellilerde Müzik Eğitimi ile Çocukların Gelişim Özellikleri Üzerine Terapötik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı. İstanbul.
- Çadır, D. (2008). Zihinsel Engelli Öğrenciler İçin Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çakır Doğan, C. (2011). Türkiye'deki İlköğretim Düzeyindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İçin Müzik Eğitiminin Durumu ve Öğretim Programı Model Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Çelik, P. (2014). Türkiye'de ve Avrupa'da 2000-2013 Tarihleri Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Dedeoğlu, S. (2018). Özel Eğitimde Müzik Alanına İlişkin Yapılmış Olan Bilimsel Çalışmaların İçerik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demirci, Z. F. (2012). Türkiye'de Görme Engelliler Ortaokullarında Öğretmen Görüşlerine Göre Müzik Dersi Kazanımlarının Gerçekleşebilme Durumu. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, K. (2019). Ortaokul Düzeyinde Öğrenim Gören Özel Gereksinimli Çocuklarda Müzikli Materyallerin İlk Okumaya ve Müziksel Gelişime Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Güven, E. (2011). Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflarda İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güven, E. ve Tufan, E. (2010). Kaynaştırma Sınıflarında İşbirlikli Öğrenme Yöntemi İle Müzik Dersleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 557-573.

- Karabulut, H. A., Karabulut, A. & Yıkılmış, A. (2016). Özel Eğitimde Müziğe Yönelik Türkiye’de 2005-2015 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Gözden Geçirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (İpekyolu Özel Sayısı), 2323-2338.
- Karadayı, U. S. (2019). Başlangıç Piyano Öğretim Sisteminin Kaynaştırma Öğrencileri Üzerinde Etkililiğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kırşehirli, M. (2011). Zihin Engelli Çocuklara Özbakım Becerilerinin Şarkı Yoluyla Öğretilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kurt, G. (2006). Zihinsel Engelli Çocuklarda, Müzik Dinlemenin Öğrenme Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Maba, A. (2014). Türkiye’de Müzik Alanında Potansiyel Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Malkoç, T. ve Ceylan, F. (2013). Okul Öncesi Dönem İşitme Engellilerde Müzik Eğitimi İle Çocukların Gelişim Özellikleri Üzerine Terapötik Bir Çalışma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 117-126.
- MEB (2020). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 02.07.2021 tarihinde <https://orgm.meb.gov.tr/www/mevzuat/icerik/608> adresinden alınmıştır.
- Önal, O. (2010). Otistik Çocuklarda Müzik Eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Soycan, M. (2013). Konya İli Ortaöğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Müziksel Beğenileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sönmez, A. (2017). Kaynaştırma Öğrencilerine Uygulanan Müzik Eğitimine İlişkin Müzik Öğretmenlerinin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Şahin, S. ve Işıtan, S. (2010). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Müzik. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35(373), 5-12.
- Tekgül, E. (2015). Özel Eğitim Sınıfı Bulunan Ortaokullardaki Müzik Öğretmenlerinin Müzik Öğretim Programı ve Uygulanışına İlişkin Görüşleri (Ankara İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tekgül, E. (2020). Müzik Etkinliklerinin Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Kabul Düzeylerine Etkisi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılma, G. ve Uçan, B. (2014). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Müzik Aletlerinin Görsel Destekli Algılanabilirliği Üzerine Bir Çalışma: İstanbul Sancaktepe örneği. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication- TOJDAC*, 4(1). 10-15.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2010). Otistik Çocuklarda Müzik Atölyesi Çerçevesinde Ortaya Çıkan Sözsüz İletişim İşaretlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Zelyurt, S. (2015). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Hayat Bilgisi Dersinin Şarkı İle ve Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulmasının Etkililik ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

ANALYSIS OF STUDY ON SPECIAL NEEDS INDIVIDUALS AND MUSIC EDUCATION

Ayşe Berna KALKAN, Merve SOYCAN

ABSTRACT

This research is a content analysis study in which studies on individuals with special needs and music education are handled in terms of various variables. In the research, it is aimed to examine the studies on individuals with special needs and music education conducted between the years 2000-2020 in Turkey. For this purpose, the distribution of studies according to publication year, publication type, university, journal in which they were published, subject area, type of disability, sample level, number of samples, research method, data collection tools and data analysis method were analyzed. The research group of the study consists of 27 articles, 27 master's theses and 4 doctoral theses, which were scanned with YOK National Thesis Center and Google Scholar on individuals with special needs and music education. Therefore, the contents of 58 studies included in the research were examined according to year, publication type, university, journal, subject, type of disability, sample group/number, research method, data collection tool and data analysis methods. The research is considered important in that the content analysis of the studies on individuals with special needs and music education gives an idea about the methods, data analysis, sample group that they will use for the researchers who want to work in this field in the future, and that there are few similar studies done in the field. The findings obtained from the research were arranged according to sub-problems and presented descriptively as frequency and percentage tables. In the research, the most studies on the subject were conducted in 2011 and 2016, these studies were published as articles and master's thesis, the most postgraduate thesis was published in Gazi University, the article was published in the Journal of the Faculty of Education of Abant İzzet Baysal University, most of the studies were conducted for mainstreaming students, and the most The results were obtained as many quantitative data analysis methods were preferred.

Keywords: Individuals with special needs, music education, music therapy